
Подготвителен комитет за олеснување на трговијата**СПОГОДБА ЗА ОЛЕСНУВАЊЕ НА ТРГОВИЈАТА*****Преамбула**

Земјите-членки,

Во врска со преговорите што започнаа со Министерската декларација од Доха;

Повикувајќи се на и потврдувајќи ги мандатот и принципите содржани во став 27 од Министерската декларација од Доха (WT/MIN(01)/DEC/1) и во Анекс D на Одлуката за работната програма од Доха што ја донесе Генералниот совет на 1 август 2004 г. (WT/L/579), како и во став 33 од Анекс E на Министерската декларација од Хонг Конг (WT/MIN (05)/DEC);

Сакајќи да ги разјаснат и подобрат соодветните аспекти од членовите V, VIII и X од ГАТТ од 1994 г. во поглед на побрзо движење, пропуштање и царинење на стоките, вклучително и тие што се во транзит;

Препознавајќи ги особените потреби на земјите во развој и најмалку развиените земји-членки и сакајќи да ја зајакнат помошта и поддршката за градење на капацитетите во оваа област;

Препознавајќи ја потребата од делотворна соработка меѓу земјите-членки во областа на олеснувањето на трговијата и усогласување на царинските прописи;

Се договорија како што следува:

ДЕЛ I**ЧЛЕН 1: ОБЈАВУВАЊЕ И ДОСТАПНОСТ НА ИНФОРМАЦИИ****1. Објавување**

1.1 Секоја земја-членка е должна веднаш да ги објави следниве информации на начин што не создава дискриминација и овозможува лесен пристап, со цел да се овозможи со нив да се запознаат владите, трговците и другите заинтересирани страни:

- (a) постапките за увоз, извоз и транзит (вклучително и постапките на пристаништа, на аеродроми и други постапки кои се применуваат при влез на стоките) и неопходните обрасци и документи;
- (b) применливите царински стапки и сите даноци што се воведени за или во врска со увозот или извозот;
- (c) надоместоците и давачките наметнати од или за државните органи за или во врска со увозот, извозот или транзитот;

* Овој документ претходно беше издаден со ознака WT/PCTF/W/27.

- (d) правилата за тарифна класификација или утврдување на царинската вредност на стоките;
- (e) законите, прописите и административните одлуки за општа примена што се однесуваат на правилата за потекло на стоките;
- (f) ограничувањата и забраните за увоз, извоз или транзит;
- (g) казнените одредби за непочитување на формалностите за увоз, извоз или транзит;
- (h) постапки за жалби и проверки;
- (i) спогодби или нивни делови со која било земја или земји во врска со увоз, извоз или транзит; и
- (j) постапките за распределба на тарифни квоти.

1.2 Ништо во овие одредби нема да се смета за барање за задолжително објавување или доставување на информациите на друг јазик покрај јазикот на земјата-членка, освен во случаите опишани во ставот 2.2.

2 Достапност на информации преку Интернет

2.1 Секоја земја-членка е должна да овозможи пристап до следниве информации преку интернет и да ги ажурира податоците секогаш кога тоа е возможно и соодветно:

- (a) опис¹ на увозните, извозните и транзитните постапки, како и на постапките за жалби и проверки, со што се информираат владите, трговците и другите заинтересирани страни за практичните чекори што се неопходни за увоз, извоз и транзит;
- (b) обрасците и документите што се бараат за увоз во, извоз од и транзит преку територијата на таа земја-членка;
- (c) контакт информации на информативното тело (или тела) на земјата-членка.

2.2 Секогаш кога тоа е возможно, описот од алинеја 2.1(a) ќе биде достапен и на еден од официјалните јазици на СТО.

2.3 Се охрабруваат земјите-членки да овозможат пристап преку интернет и до други дополнителни информации поврзани со условите за тргување, вклучувајќи ги соодветните законски и подзаконски прописи и други информации споменати во став 1.1.

3 Информативни тела

3.1 Секоја земја-членка е должна, во рамките на достапните ресурси, да формира или да има едно или повеќе информативни тела, кои ќе одговараат на оправдани барања за информации од владите, трговците и другите заинтересирани страни за работите опфатени во став 1.1 и ќе ги обезбедат неопходните обрасци и документи наведени во алинеја 1.1(a).

3.2 Членките на царинска унија или на друга регионална интеграција може да формираат или да имаат заеднички информативни тела на регионално ниво за да го задоволат барањето за заеднички постапки од став 3.1.

¹ Секоја земја-членка има право на својата интернет-страница да ги наведе правните ограничувања што се однесуваат на овој опис.

3.3 Се охрабруваат земјите-членки да не наплаќаат надомест за одговарање на барањата за информации и за обезбедување на неопходните обрасци и документи. Доколку наплаќаат, земјите-членки се должни да го ограничат износот на давачките на приближниот трошок за дадените услуги.

3.4 Информативните тела се должни да одговараат на барањата за информации и да ги обезбедат обрасците и документите во разумен временски период што го утврдила секоја земја-членка, а кој може да се разликува зависно од природата и сложеноста на барањето.

4 Известивање

Секоја земја-членка е должна да го извести Комитетот за олеснување на трговијата формиран согласно став 1.1 од член 23 (во понатамошниот текст на спогодбата „Комитетот“) за:

- (a) официјалното место (места) каде што се објавени информациите од алинеите 1.1(a) до (j);
- (b) веб локациите (URL) на интернет-страниците од став 2.1; и
- (c) контакт-информациите на информативните тела од став 3.1.

ЧЛЕН 2: МОЖНОСТ ЗА КОМЕНТИРАЊЕ, ИНФОРМАЦИИ ПРЕД СТАПУВАЊЕ ВО СИЛА И КОНСУЛТАЦИИ

1 Можност за коментирање и информации пред стапување во сила

1.1 Секоја земја-членка е должна, колку што е тоа возможно и на начин што е во согласност со законите и правниот систем на земјата, да им овозможи на трговците и на другите заинтересирани страни во соодветен временски период да достават коментари за предложеното донесување или изменување на закони и прописи за општа примена со кои се уредува движењето, пропуштањето и царинењето на стоките, вклучително и на стоките во транзит.

1.2 Секоја земја-членка е должна, колку што е тоа возможно и на начин што е во согласност со законите и правниот систем на земјата, да обезбеди новите и изменетите закони и прописи за општа примена со кои се уредува движењето, пропуштањето и царинењето на стоките, вклучително и на стоките во транзит, да бидат објавени или на друг начин да обезбеди пристап до јавно достапни информации за нив, што е можно поскоро пред нивното стапување во сила, со цел да овозможи трговците и другите заинтересирани страни да се запознаат со нив.

1.3 Промени во давачките или царинските стапки, мерките кои имаат ефект на олеснување, мерките чијашто делотворност би била намалена со усогласувањето на барањата од ставовите 1.1 и 1.2, мерките што се применуваат во итни околности, или помали измени на законите и на правниот систем на земјата се изземени од ставовите 1.1 и 1.2.

2 Консултации

Секоја земја-членка е должна, кога е потребно, да овозможи редовни консултации помеѓу агенциите на границите и трговците или другите заинтересирани страни што се наоѓаат на нејзината територија.

ЧЛЕН 3: ЗАДОЛЖИТЕЛНИ ИНФОРМАЦИИ

1. Секоја земја-членка е должна да издава задолжителни информации на разумен начин и во утврден временски период на секој барател што поднел писмено барање, во кои ќе бидат содржани сите барани податоци. Ако земјата-членка одбие да издаде задолжителна информација, за тоа веднаш ќе го извести барателот во писмена форма, при што ќе ги изложи релевантните факти и основите за одлуката.

2. Земјата-членка може да одбие да му издаде на барателот задолжителна информација кога прашањето што е поставено во барањето:
 - (a) чека да биде разгледано во постапка што барателот ја покренал пред државна институција, апелационен суд или суд; или
 - (b) веќе е решено од страна на кој било апелационен суд или суд.
3. Задолжителните информации имаат важност разумен временски период по издавањето, доколку не се смениле законите, фактите или околностите врз основа на кои биле издадени.
4. Ако земјата-членка повлече, измени или поништи задолжителна информација, должна е во писмена форма да го извести барателот и да ги образложи релевантните факти и основите за таквата одлука. Земјата-членка може ретроактивно да ги повлече, измени или поништи задолжителните информации само ако задолжителните информации се темелат врз непотполни, неточни, лажни или погрешно наведувачки информации.
5. Задолжителната информација што ја издала земја-членка е обврзувачка за земјата-членка во поглед на конкретниот барател. Земјата-членка може да предвиди задолжителната информација да биде обврзувачка и за барателот.
6. Секоја земја-членка е должна да ги објави најмалку:
 - (a) условите во врска со барањето за издавање задолжителна информација, вклучувајќи ги бараните информации и форматот;
 - (b) временскиот период за издавање на задолжителната информација; и
 - (c) периодот на важење на задолжителната информација.
7. Секоја земја-членка е должа да овозможи, по писмено барање од барателот, проверка на задолжителната информација или на одлуката за отповикување, изменување или поништување на задолжителната информација.²
8. Секоја земја-членка ќе вложи напор јавно да бидат достапни сите информации за задолжителните информации за кои смета дека се од особен интерес за другите заинтересирани страни, водејќи сметка да бидат заштитени доверливите трговски податоци.
9. Дефиниции и опфат:
 - (a) Задолжителната информација е писмена одлука што земјата-членка ја издава на барателот пред увоз на стоката што е наведена во барањето во која се образложува третманот на стоката од страна на земјата-членка во време на увозот во поглед на:
 - (i) тарифната класификација на стоката; и
 - (ii) потеклото на стоката.³
 - (b) Покрај задолжителните информации предвидени во алиенја (a), земјите-членки се охрабруваат да издаваат задолжителни информации и за:

² Согласно со овој став: (a) проверка пред или по постапувањето согласно со задолжителната информација, може да направи службеникот, службата или телото што ја издава задолжителната информација, повисоко или независно управно тело, или судско тело; и (b) земјата-членка нема обврска на барателот да му ја овозможи опцијата од став 1 на член 4.

³ Задолжителна информација за потеклото на стоката може да биде утврдување на потеклото на стоката за целите на Спогодбата за правилата за потекло на стоките ако информацијата ги исполнува барањата од оваа Спогодба и од Спогодбата за правилата за потекло на стоките. На ист начин, утврдувањето на потеклото согласно со Спогодбата за правилата за потекло на стоките може да претставува задолжителна информација за целите на оваа Спогодба ако информацијата ги задоволува барањата од двете спогодби. Од земјите-членки не се бара да прават посебни аранжмани во согласност со оваа одредба покрај тие што веќе ги направиле во согласност со Спогодбата за правилата за потекло на стоките за оценување на потеклото под услов да се исполнети барањата од овој член.

- (i) методот или критериумите, и нивната примена, при утврдување на царинската вредност во рамките на конкретно дадени факти;
 - (ii) применливоста на барањата на земјата-членка со кои се уредува ослободувањето или изземањето од плаќање на царински давачки;
 - (iii) примената на барањата на земјата-членка со кои се уредуваат квотите, вклучително и тарифните квоти; и
 - (iv) други дополнителни прашања за кои земјата-членка смета дека е соодветно да издаде задолжителна информација.
- (c) Барател е извозник, увозник или кое било трето лице со оправдана причина или нивен претставник.
- (d) Земјата-членка може да бара барателот да има претставништво или да е регистриран на нејзината територија во согласност со закон. До степен до кој е тоа возможно, овие барања нема да ги ограничат категориите лица што може да побараат задолжителна информација, со посебно внимание на специфичните потреби на малите и средните претпријатија. Овие барања мора да се јасни и транспарентни и не смее да претставуваат средство за своеволна и неоправдана дискриминација.

ЧЛЕН 4: ПОСТАПКИ ЗА ЖАЛБА ИЛИ ПРОВЕРКА

1. Секоја земја-членка е должна да му овозможи на секое лице на кое царината му издала административна одлука⁴ да има право, на нејзината територија, на:

- (a) жалба или проверка во управна постапка пред управен орган што е повисок или е независен од службеникот или службата што ја издала одлуката; и/или
- (b) судска жалба или проверка на одлуката.

2. Законските прописи на земјата-членка може да предвидуваат задолжително да биде искористена жалба или проверка во управна постапка како предуслов за започнување на постапка за жалба или проверка пред суд.

3. Секоја земја-членка е должна да обезбеди постапките за жалба или проверка да се спроведуваат без дискриминација.

4. Секоја земја-членка е должна, ако одлуката по жалбата или од проверката согласно со алинеја 1(a) не биде издадена

- (a) во роковите предвидени во законите и прописите на земјата; или
- (b) без неоправдано доцнење,

да му обезбеди на барателот право и понатаму да се жали или да бара понатамошна проверка кај управно тело или судско тело или да бара каква било друга заштита кај судските власти.⁵

⁴ Административна одлука во овој член значи одлука со правно дејство што влијае врз правата и обврските на конкретно лице во поединечен случај. Административната одлука од овој член опфаќа управно дејствие според значењето на член X од ГАТТ 1994 или пропуштање на управно дејствие или носење решение според законите и правниот систем на земјата. Во случај на пропуштено дејствие, земјите-членки може да спроведуваат алтернативни управни механизми или судски лекови за да ги упатат царинските власти итно да издадат административна одлука наместо правото на жалба или проверка согласно алинеја 1(a).

5. Секоја земја-членка е должна да обезбеди лицето од став 1 да биде информирано за причините за административната одлука за да може, доколку е тоа потребно, да ги искористи постапките за поднесување жалба или проверка.

6. Се поттикнуваат сите земји-членки да овозможат одредбите од овој член да се применуваат и на административните одлуки издадени од други релевантни гранични органи, покрај царината.

ЧЛЕН 5: ДРУГИ МЕРКИ ЗА ЗАЈАКНУВАЊЕ НА НЕПРИСТРАСНОСТА, НЕДИСКРИМИНАЦИЈАТА И ТРАНСПАРЕНТНОСТА

1 Известувања за зајакнати контроли и инспекции

Ако земјата-членка усвои или спроведува систем за испраќање на известувања и упатства до надлежните органи во земјата заради зајакнување на контролите и инспекциите на границите за храна, пијалаци и сточна храна што се опфатени со известувањето или упатствата за заштита на животот и здравјето на луѓето, животните и растенијата на нејзината територија, задолжително се применуваат следните правила во поглед на нивното издавање, укинување и времено прекинување:

- (a) земјата-членка може, кога тоа е соодветно, да издаде известување или упатство врз основа на ризик;
- (b) земјата-членка може да го издаде известувањето или упатството така што тоа еднакво да се применува само на точките на влез на стоките каде што се применуваат санитарните и фитосанитарните услови на кои се однесува известувањето или упатството;
- (c) земјата-членка веднаш ќе го укине или времено ќе го прекине известувањето или упатството кога ќе се создадат услови тоа повеќе да не постои, или ако изменетите околности можат да се третираат со мерки кои помалку ја ограничуваат трговијата; и
- (d) ако земјата-членка одлучи да го укине или времено да го прекине известувањето или упатството, должна е, кога е тоа соодветно, веднаш да објави информација за укинувањето или временото прекинување на начин што не дискриминира и овозможува лесен пристап, или да ја информира земјата-извозник или увозникот.

2 Задржување

Земјата-членка е должна веднаш да го информира превозникот или увозникот за задржување на стоките што се декларирани за увоз поради инспекција од страна на царинските органи или други надлежни органи.

3 Постапки за тестирање

3.1 Земјата-членка може, по барање, да даде можност за второ тестирање, во случај кога резултатите од првото тестирање на примерок што бил земен при пристигнување на стоките декларирани за увоз се неповолни.

3.2 Земјата-членка е должна да го објави, на начин кој не дискриминира и овозможува лесен пристап, името и адресата на лабораторијата каде што може да се изврши тестирањето

⁵ Ништо што е содржано во овој став не може да ја спречи земјата-членка да го прифати молчењето на администрацијата во постапка за жалба или проверка како одлука во полза на барателот во согласност со законите и правниот систем на земјата.

или оваа информација да му ја достави на увозникот кога ќе му биде дадена можноста од став 3.1.

3.3 Земјата-членка е должна да го земе предвид евентуалниот резултат од второто тестирање спроведено согласно со став 3.1 во постапката за пропуштање и царинење на стоките и, ако е соодветно, може да ги прифати резултатите од тоа тестирање.

ЧЛЕН 6: ПРАВИЛА ЗА ТАКСИТЕ И ДАВАЧКИТЕ ШТО СЕ ВОВЕДУВААТ ЗА ИЛИ ВО ВРСКА СО УВОЗОТ И ИЗВОЗОТ И КАЗНИ

1 Општи правила за таксите и давачките што се воведуваат за или во врска со увозот и извозот

1.1 Одредбите од став 1 се однесуваат на сите такси и давачки освен на царинските давачки за увоз и извоз и даноците што се опфатени со член III од ГАТТ 1994, а ги воведуваат земјите-членки за или во врска со увозот и извозот на стоки.

1.2 Информациите за таксите и давачките задолжително се објавуваат во согласност со член 1. Информацијата мора да ги опфати таксите и давачките што ќе се применуваат, причините за тие такси и давачки, надлежниот орган и кога и на каков начин треба да се направи плаќањето.

1.3 Помеѓу објавувањето на новите и изменетите такси и давачки и нивното стапување во сила мора да се овозможи соодветен временски период, освен во вонредни околности. Таксите и давачките не може да се применуваат додека за нив не се објави информација.

1.4 Секоја земја-членка е должна периодично да ги ревидира таксите и давачките со цел намалување на нивниот број и разноликост, секогаш кога е тоа возможно.

2 Посебни правила за таксите и давачките за царинска обработка што се воведуваат на или во врска со увозот и извозот

Таксите и давачките за царинска обработка:

- (i) мора да бидат ограничени на приближниот трошок на чинење на дадените услуги за или во врска со конкретниот увоз или извоз; и
- (ii) не мора да бидат поврзани со конкретен увоз или извоз под услов да се наплаќаат за услуги што се тесно поврзани со царинската обработка на пратките.

3 Правила за казни

3.1 За целите на став 3, терминот „казни“ ги опфаќа казните што ги наметнува царинската управа на земја-членка за прекршување на царинските закони, прописи и процедурални барања на земјата.

3.2 Секоја земја-членка е должна да се погрижи казните за прекршување на царинските закони, прописи и процедурални барања да се однесуваат само на лицето или лицата кои се одговорни за прекршувањето на законите на земјата.

3.3 Изречената казна ќе зависи од фактите и околностите на случајот и ќе одговара на степенот и тежината на повредата.

3.4 Секоја земја-членка е должна да спроведува мерки за да се одбегне:

- (a) конфликт на интереси при утврдувањето и наплатата на казните и давачките; и

- (b) создавање мотив за утврдување или наплата на казните што е во спротивност со став 3.3.

3.5 Секоја земја-членка е должна да обезбеди, при изрекување на казна за прекршување на царинските закони, прописи и процедурални барања, на лицето на кое му се изрекува казната да му се достави писмено објаснување во кое е наведена природата на повредата и позитивниот закон, пропис или постапка според кој е утврден износот или опсегот на казната за повредата.

3.6 Кога некое лице доброволно ќе ѝ открие на царинската администрација на земјата-членка повреда на царинскиот закон, пропис или процедурално барање пред истата да биде откриена од страна на царинската управа, земјата-членка се охрабрува, кога е тоа возможно, да го земе предвид овој факт како потенцијален олеснувачки елемент при утврдувањето на казната за тоа лице.

3.7 Одредбите од овој став се применуваат на казните за транзит согласно став 3.1.

ЧЛЕН 7: ПРОПУШТАЊЕ И ЦАРИНЕЊЕ НА СТОКИ

1 Обработка на документите пред пристигнување на стоките

1.1 Секоја земја-членка ќе донесе или ќе спроведува постапки со кои се овозможува поднесување на увозната документација и други потребни податоци, меѓу кои и манифести, за да се започне со обработката на документите пред пристигнувањето на стоките, а со цел да се забрза пропуштањето на стоките по пристигнувањето.

1.2 Секоја земја-членка е должна, кога тоа е возможно, да обезбеди претходно доставување на документите во електронски формат заради нивна одработка пред пристигнување на стоките.

2 Електронско плаќање

Секоја земја-членка е должна, до степен до кој е тоа изводливо, да донесе или спроведува постапки со кои се овозможува електронско плаќање на царините, даноците, таксите и давачките што ги наплаќа царината при увоз и извоз.

3 Одделување на пропуштањето на стоките од конечното утврдување на царините, даноците, таксите и давачките

3.1 Секоја земја-членка е должна да донесе или спроведува постапки со кои се овозможува пропуштање на стоките пред конечното утврдување на царините, даноците, таксите и давачките, ако таквото утврдување не било направено пред или во моментот на пристигање, или што е можно поскоро по пристигнувањето на стоките и под услов сите други законски барања да бидат исполнети.

3.2 Како услов за вакво пропуштање на стоките, земјата-членка може да бара:

- (a) плаќање на царините, даноците, таксите и давачките што биле утврдени пред или во моментот на пристигнувањето на стоките и обезбедување за секој износ што уште не е утврден во форма на гаранција, депозит или друг соодветен инструмент предвиден со законите и прописите на земјата; или
- (б) обезбедување во форма на гаранција, депозит или друг соодветен инструмент предвиден со законите и прописите на земјата.

3.3 Обезбедувањето не може да биде повисоко од износот што го бара земјата-членка за обезбедување на плаќањето на царините, даноците, таксите и давачките што конечно се должат за стоките за кои е дадено обезбедувањето.

3.4 Во случаи кога станува збор за кривично дело за кое може да се изрече парична казна, обезбедување може да се бара и за паричната казна која би можела да биде изречена.

3.5 Обезбедувањето предвидено со ставовите 3.2 и 3.4 се ослободува кога веќе не е потребно.

3.6 Ништо што е содржано во овие одредби нема да влијае врз правото на земјата-членка да ги провери, задржи, заплени или конфискува стоките или со нив да ракува на било кој начин кој е во согласност со нејзините права и обврски како членка на СТО.

4 Управување со ризик

4.1 Секоја земја-членка е должна, секогаш кога е тоа возможно, да донесе или да спроведува систем за управување со ризик при царинските контроли.

4.2 Секоја земја-членка ќе го креира и применува системот за управување со ризик на начин да се одбегне произволна и неоправдана дискриминација или прикриено попречување на меѓународната трговија.

4.3 Секоја земја-членка ќе ги насочи царинските контроли и, колку што е возможно, другите соодветни гранични контроли, на пратките со висок ризик, а ќе го забрза пропуштањето на ниско-ризичните пратки. Земјата-членка исто така може да избере пратки за вакви контроли по случаен избор, во рамките на својот систем за управување со ризик.

4.4 Секоја земја-членка е должна да го темели управувањето со ризик врз утврдување на ризикот преку соодветни критериуми за селекција. Овие критериуми за селекција, меѓу другото, може да го вклучуваат тарифниот број, природата и описот на стоките, земјата на потекло, земјата во која стоките се натоварени, вредноста на стоките, исполнувањето на царинските обврски од страна на трговецот и видот на средството за транспорт.

5 Ревизија по царинење

5.1 Во поглед на забрзувањето на пропуштањето на стоките, секоја земја-членка ќе овозможи или ќе спроведува ревизија по царинење за да обезбеди почитување на царинските и другите соодветни закони и прописи.

5.2 Земјата-членка ќе ги одбира личноста или пратката за ревизија по царинење преку примена на анализа на ризикот, вклучувајќи и соодветни критериуми за селекција. Земјата-членка ќе ги спроведува ревизиите по царинење на транспарентен начин. Кога лицето е вклучено во процесот на ревизија и се добиени конечни резултати, земјата-членка е должна, без одложување да го извести лицето чиишто деловни книги биле предмет на ревизија за резултатите, за неговите права и обврски и за причините за резултатите.

5.3 Информациите добиени со ревизијата по царинење може да се користат во понатамошни управни и судски постапки.

5.4 Земјите-членки, секогаш кога е возможно, ќе ги користат резултатите од ревизијата по царинење при управувањето со ризик.

6 Утврдување и објавување на просечното време на пропуштање на стоките преку граница

6.1 Се охрабруваат земјите-членки да го мерат и да го објавуваат своето просечно време на пропуштање на стоките преку граница периодично и на доследен начин, со примена на алатки каква што е, меѓу другите, Студијата на Светската царинска организација (во

понатамошниот текст на оваа Спогодба „СЦО“) за мерење на просечното време на пропуштање на стоките преку граница.⁶

6.2 Се охрабруваат земјите-членки да го споделат со Комитетот своето искуство при мерењето на просечното време на пропуштање на стоките преку граница, заедно со применетите методологии, идентификуваните тесни грла и сите забележани влијанија врз ефикасноста.

7 Мерки за олеснување на трговијата за овластени оператори

7.1 Секоја земја-членка е должна да им овозможи на операторите што ги исполнуваат наведените критериуми, во понатамошниот текст овластени оператори, дополнителни мерки за олеснување на трговијата што се однесуваат на увозните, извозните и транзитните формалности и постапки, во согласност со став 7.3. Алтернативно, земјата-членка може да им понуди вакви мерки за олеснување на трговијата на сите оператори преку општо достапните царински постапки, и тогаш од неа не се бара да воспостави посебна програма.

7.2 Посебните критериуми за квалификување за овластен оператор се однесуваат на исполнувањето на барањата, или на ризикот од неисполнување на барањата предвидени со законите, прописите и постапките на земјата-членка.

- (a) Овие критериуми, што мора да се објават, може да опфатат:
 - (i) соодветна историја на исполнување на барањата од царинските и другите закони и прописи;
 - (ii) систем на управување со евиденцијата за да се овозможат неопходните внатрешни контроли;
 - (iii) финансиска ликвидност, вклучувајќи кога е тоа потребно и доставување на доволна гаранција или обезбедување; и
 - (iv) безбедност на синцирот на доставувачи.
- (b) Овие критериуми нема да:
 - (i) бидат обмислени или да се спроведуваат заради овозможување произволна или неоправдана дискриминација меѓу операторите кога преовладуваат исти услови; и
 - (ii) го ограничуваат, колку што е тоа возможно, учеството на малите и средните претпријатија.

7.3 Мерките за олеснување на трговијата предвидени согласно став 7.1 мора да опфатат најмалку три од следниве мерки:⁷

- (a) мал број на документи и податоци, доколку е тоа изводливо;
- (b) ниска стапка на физички инспекции и прегледи, доколку е тоа изводливо;
- (c) брзо пропуштање на стоките, доколку е тоа изводливо;
- (d) одложено плаќање на царините, даноците, таксите и давачките;

⁶ Секоја земја-членка може да ги утврди опфатот и методологијата за мерење на просечното време на пропуштање на стоките преку граница во согласност со своите потреби и капацитет.

⁷ Мерките наведена во алинеите 7.3 (a) до (g) ќе се смета дека им се овозможени на овластените оператори доколку се општо достапни за сите оператори.

- (e) користење на сеопфатни гаранции или намалени гаранции;
- (f) единствена царинска декларација за сите увози и извози во определен период;
и
- (g) царинење на стоките во просториите на овластениот оператор или на друга локација одобрена од царината.

7.4 Се охрабруваат земјите-членки да развијат програми за овластени оператори врз основа на меѓународни стандарди, кога такви стандарди постојат, освен кога таквите стандарди би биле несоодветно или неделотворно средство за исполнување на легитимните цели што сакаат да се постигнат.

7.5 За да се зајакнат мерките за олеснување на трговијата што им се овозможуваат на операторите, земјите-членки ќе им овозможат на другите земји-членки можност за преговарање и договарање на взаемно признавање на програмите за овластени оператори.

7.6 Земјите-членки, во рамки на Комитетот ќе разменуваат релевантните податоци за шемите на овластени оператори што ги применуваат.

8 Брзи пратки

8.1 Секоја земја-членка е должна да воведо или да спроведува постапки за итно пропуштање барем на стоките што влегуваат преку објекти за авионски товарен транспорт за лицата што побарале таков третман, без да се попречи царинската контрола.⁸ Ако земјата-членка применува критериуми⁹ со кои се ограничува кој може да побара таков третман, земјата-членка, во јавно објавени критериуми ќе бара од барателот како предуслов за поднесување на барање за третман на неговите брзи пратки согласно став 8.2, да ги задоволи следните услови:

- (a) да обезбеди соодветна инфраструктура и начин за плаќање на царинските трошоци во врска со обработката на брзите пратки во случаите кога барателот ги исполнува барањата на земјата-членка ваквата обработка да се одвива во за тоа специјално наменет објект;
- (b) да ги поднесе пред пристигнувањето на итната пратка податоците што се неопходни за царинење на стоката;
- (c) да му бидат утврдени такси во приближен износ на трошокот за дадените услуги за обезбедување на третманот опишан во став 8.2;
- (d) да спроведува високо ниво на контрола врз итните пратки преку примена на постапки за внатрешна безбедност, логистика и технологија за следење на пратките од подигнување до испорака;
- (e) да обезбеди брза испорака од подигање на пратката до самото доставување;
- (f) да преземе одговорност за плаќање на сите царини, даноци, такси и давачки за стоките на царинските власти;
- (g) да има добра историја на исполнување на барањата од царинските и другите релевантни закони и прописи;

⁸ Во случаите кога земјата-членка веќе спроведува постапка со која се обезбедува третманот од став 8.2, оваа одредба не бара од земјата-членка да воведува посебни постапи за брзо пропуштање на пратките на граница.

⁹ Ваквите критериуми, доколку ги има, ќе претставуваат дополнување на барањата на земјата-членка кои се однесуваат на сите други стоки и пратки кои влегуваат преку објекти за авионски товарен транспорт.

- (h) да ги исполнува другите барањата што се директно поврзани со делотворно спроведување на законите, прописите и процедуралните барања на земјата-членка што конкретно се однесуваат на добивањето на третманот опишан во став 8.2.

8.2 Во согласност со ставовите 8.1 и 8.3, земјите-членки се должни:

- (a) да ја сведат на минимум документацијата што се бара за пропуштање на брзите пратки во согласност со став 1 од член 10 и, секогаш кога е возможно, да обезбедат пропуштање врз основа на еднократно поднесување податоци за одредени пратки;
- (b) во нормални услови да обезбедат пропуштање на брзите пратки колку што е можно поскоро по пристигнувањето, под услов бараните информации за пропуштање на пратките да се доставени;
- (c) да вложат напори да го применуваат третманот од алинеите (a) и (b) на пратки со било каква тежина и вредност, прифаќајќи дека на земјата-членка ѝ е дозволено да спроведува дополнителни постапки при влез на пратките, вклучително и декларации и придружна документација и плаќање на такси и давачки, како и да го ограничи ваквиот третман врз основа на видот на стоката, под услов овој третман да не е ограничен на предмети со ниска вредност какви што се документите; и
- (d) да предвидат, секогаш кога е тоа возможно, пратки со *de minimis* вредност или износ за царинење за кој нема да се наплаќаат царини и давачи, освен за одделни стоки за кои тоа е пропишано. Внатрешните даноци, како што се данокот на додадена вредност и акцизите, што се применуваат при увоз согласно член III од ГАТТ 1994 не подлежат на оваа одредба.

8.3 Ништо што е содржано во ставовите 8.1 и 8.2 нема да влијае врз правото на земјата-членка да ги прегледа, задржи, заплени, конфискува стоките и да им забрани влез во земјата, или да спроведе ревизии по царинење, во врска, меѓу другото, и со примената на системите за управување со ризик. Понатаму, ништо што е содржано во ставовите 8.1 и 8.2 не може да ја спречи земјата-членка да бара, како услов за пропуштање, да бидат поднесени дополнителни информации и да бидат задоволени барања за неавтоматски дозволи.

9 Расипливи стоки¹⁰

9.1 Заради спречување загуба што може да се избегне или расипување на расипливи стоки, и под услов да се исполнети сите законски барања, секоја земја-членка е должна да обезбеди пропуштање на расипливите стоки:

- (a) во нормални услови најскоро што може; и
- (b) во исклучителни околности кога е соодветно така да се постапи, по работните часови на царинските служби и другите надлежни тела.

9.2 Секоја земја-членка е должна да даде соодветен приоритет на расипливите стоки кога закажува неопходни проверки на стоките.

9.3 Секоја земја-членка е должна да организира или да дозволи увозникот да организира соодветно складирање на расипливите стоки до нивното пропуштање. Земјата-членка може да бара складишните објекти што ги организирал увозникот да бидат одобрени или определени за таква намена од надлежните органи. Пренесувањето на стоките во тие складишни објекти,

¹⁰ За целите на оваа одредба, расипливи стоки се стоки што бргу се расипуваат поради нивните природни карактеристики, особено во отсуство на соодветни услови за чување.

вклучувајќи ги дозволите за преместување на стоките издадени на операторот, може да подлежи на одобрение од надлежните органи, кога е така утврдено. Земјата-членка е должна, кога е тоа возможно и во согласност со домашната законска регулатива, по барање на извозникот да ги обезбеди сите неопходни постапки за пропуштање на стоките во овие складишни објекти.

9.4 При значително одложување на пропуштањето на расипливите стоки, и врз основа на писмено барање, земјата-членка во која се врши увозот е должна, колку што е тоа возможно, да даде информации за причините за одложувањето.

ЧЛЕН 8: СОРАБОТКА МЕЃУ ГРАНИЧНИТЕ АГЕНЦИИ

1. Секоја земја-членка е должна да обезбеди нејзините органи и агенции што се надлежни за контрола на границите и за постапките за увоз, извоз и транзит на стоки да соработуваат меѓу себе и да ги координираат своите активности со цел да ја олеснат трговијата.

2. Секоја земја-членка е должна, колку што е тоа возможно и изводливо, да соработува врз основа на взаемно договорени услови со другите земји-членки со кои има заеднички граници во поглед на координирање на процедурите на граничните премини за да се олесни прекуграничната трговија. Ваквата координација и соработка може да опфаќа:

- (a) усогласување на работните денови и часови;
- (b) усогласување на постапките и формалностите;
- (c) развивање и делење на заеднички објекти;
- (d) заеднички контроли;
- (e) воведување на гранични контроли на едно место.

ЧЛЕН 9: ДВИЖЕЊЕ НА СТОКИТЕ НАМЕНЕТИ ЗА УВОЗ ПОД ЦАРИНСКА КОНТРОЛА

Секоја земја-членка е должна, колку што е тоа можно и под услов да се исполнети сите законски барања, да овозможи движење на стоките под царинска контрола што се наменети за увоз во рамки на нејзината територија, од царинарницата на местото на влезот до друга царинарница на нејзината територија каде што стоките ќе бидат пропуштени или царинети.

ЧЛЕН 10: ФОРМАЛНОСТИ ШТО СЕ СПРОВЕДУВААТ ПРИ УВОЗ, ИЗВОЗ И ТРАНЗИТ

1 Формалности и документи

1.1 Заради намалување на фреквенцијата и сложеноста на формалностите за увоз, извоз и транзит и заради намалување и поедноставување на документите потребни за увоз, извоз и транзит, и земајќи ги предвид легитимните цели на политиката и другите фактори какви што се изменетите околности, новите релевантни информации, деловните практики, достапноста на техники и технологии, најдобрите меѓународни практики и информациите од заинтересираните страни, секоја земја-членка е должна да ги ревидира овие формалности и барања за документи и, врз основа на резултатите од ревизијата, соодветно да обезбеди формалностите и барањата за документи:

- (a) да се воведуваат и/или применуваат во насока на брзо пропуштање и царинење на стоките, особено расипливите стоки;

- (b) да се воведуваат и/или применуваат на начин што има за цел намалување на времето и трошокот за исполнување на барањата од страна на трговците и операторите;
- (c) во услови кога се разумно достапни две или повеќе алтернативни мерки за исполнување на целта или целите на политиката за кои станува збор, да претставуваат најмалку рестриктивна мерка; и
- (d) да не се спроведуваат во целост или делумно, ако веќе не се неопходни.

1.2 Комитетот е должен да изработи процедури за соодветно разменување на релевантни информации и најдобри практики меѓу земјите-членки.

2 Прифаќање на копии

2.1 Секоја земја-членка ќе вложи напори, кога е тоа соодветно, да прифаќа хартиени и електронски копии од придружните документи што се бараат за задоволување на увозните, извозните и транзитните формалности.

2.2 Во случаите кога државен орган на земјата-членка веќе има оригинал од таков документ, сите други агенции на таа земја-членка се должни да прифатат хартиена или електронска копија, доколку постои, од оригиналниот документ, од органот кој го поседува оригиналот.

2.3 Земја-членка нема да бара оригинал или копија од извозните декларации што се поднесени до царинските власти на земјата-членка од која се извезува како документ во постапката при увоз.¹¹

3 Примена на меѓународни стандарди

3.1 Се охрабруваат земјите-членки да применуваат меѓународни стандарди или нивни делови како основа за увозните, извозните и транзитните формалности и постапки, освен во случаите за кои е поинаку предвидено со оваа Спогодба.

3.2 Се охрабруваат земјите-членки да учествуваат, во рамки на своите можности, во подготовката и периодичната ревизија на меѓународните стандарди од страна на соодветните меѓународни организации.

3.3 Комитетот е должен да изработи процедури за соодветно разменување на релевантни информации и најдобри практики за примената на меѓународните стандарди меѓу земјите-членки.

Комитетот може да ги повика соодветните меѓународни организации да ја претстават нивната работа на полето на развивањето на меѓународните стандарди. Кога е соодветно, Комитетот може да посочи конкретни стандарди што се од особена важност за земјите-членки.

4 Едношалтерски систем

4.1 Земјите-членки ќе вложат напори да воведат и да применуваат едношалтерски систем, со што ќе им овозможат на трговците да ги поднесуваат документите и/или податоците што се бараат за увоз, извоз и транзит на стоки на едно место до органите и агенциите што учествуваат во процесот. Откако органите и агенциите што учествуваат во процесот ќе ги прегледаат документите и/или податоците, навремено ќе ги известат барателите за резултатите преку едношалтерскиот систем.

¹¹ Ништо што е содржано во овој став нема да ја спречи земјата-членка да бара документи какви што се сертификати, дозволи или лиценци за стоки за кои е предвиден контролиран или регулиран увоз.

4.2 Кога бараните документи и/или податоци се веќе примени преку едношалтерскиот систем, истите документи и/или податоци нема да се бараат од страна на другите органи и агенции што учествуваат во процесот освен во итни околности и други ограничени исклучоци што се јавно објавени.

4.3 Земјите-членки се должни да го известат Комитетот за поединостите околу работата на едношалтерскиот систем.

4.4 Земјите-членки, колку што е тоа возможно и изводливо, ќе користат информатичка технологија за поддршка на едношалтерскиот систем.

5 Инспекција пред испорака

5.1 Земјите-членки нема да бараат примена на инспекција пред испорака во врска со тарифната класификација стоките и утврдувањето на нивната царинска вредност.

5.2 Во контекст на правата на земјите-членки да применуваат други типови на инспекција пред испорака што не се опфатени со став 5.1, земјите-членки се поттикнуваат да не воведуваат или применуваат нови барања во врска со нивното користење.¹²

6 Користење на царински застапници

6.1 Без разлика на загриженоста на некои земји-членки во поглед на нивната политика на давање посебна улога на царинските застапници, со стапувањето во сила на оваа Спогодба земјите-членки нема да бараат задолжително користење на царинските застапници.

6.2 Секоја земја-членка е должна да го известат Комитетот и да ги објави своите мерки за користење на царински застапници. Сите последователни измени на мерките мора веднаш да се известат и да се објават.

6.3 Во поглед на лицензирањето на царинските застапници, земјите-членки се должни да применуваат транспарентни и објективни правила.

7 Заеднички гранични постапки и унифицирана документација

7.1 Секоја земја-членка е должна, согласно со став 7.2, да применува заеднички царински постапки и унифицирана документација за пропуштање и царинење на стоки на целата своја територија.

7.2 Ништо што е содржано во овој член нема да ја спречи земјата-членка:

- (a) да ги диференцира своите постапки и барања за документација врз основа на природата и видот на стоките, или начинот на кој тие се транспортираат;
- (b) да ги диференцира своите постапки и барања за документација за стоките како дел од процесот на управување со ризик;
- (c) да ги диференцира своите постапки и барања за документација за да овозможи целосно или делумно изземање од увозните царини и давачки;
- (d) да применува електронска евиденција или електронска обработка; и
- (e) да ги диференцира своите постапки и барања за документација во согласност со Спогодбата за примена на санитарни и фитосанитарни мерки.

¹² Овој став се однесува на инспекциите пред испорака што се опфатени со Спогодбата за инспекција пред испорака и не ги исклучуваат инспекциите пред испорака за санитарни и фитосанитарни цели.

8 Одбиени стоки

8.1 Кога стоките за увоз се одбиени од надлежните органи на земјата-членка врз основа на неисполнување на барањата од пропишаните санитарни и фитосанитарни прописи или технички прописи, земјата-членка, во согласност со своите закони и прописи, ќе му овозможи на увозникот да изврши ре-консигнација или да ги врати одбиените стоки на извозникот или на друго лице назначено од извозникот.

8.2 Кога е дадена опцијата од став 8.1, а увозникот не ја искористил во разумен временски рок, надлежниот орган може да преземе поинакво дејствие за да се ослободи од овие стоки што не ги исполнуваат барањата.

9 Привремен влез на стоките и увоз и извоз заради облагородување

9.1 Привремен влез на стоките

Секоја земја-членка е должна да овозможи, во согласност со нејзините закони и прописи, стоките да влезат на царинската територија условно ослободени, целосно или делумно, од плаќањето на увозните царини и давачки ако тие стоки влегле во царинската територија со точно одредена намена, ако се наменети за реекспорт во точно определен рок и ако не подлежат на никакви промени освен нормалната амортизација и растурот поради ракувањето со нив.

9.2 Увоз и извоз заради облагородување

- (a) Секоја земја-членка е должна да овозможи, во согласност со нејзините закони и прописи, увоз и извоз заради облагородување на стоките. Стоките за кои е дозволен извоз заради облагородување може да бидат повторно увезени со целосно или делумно ослободување од увозните царини и давачки во согласност со законите и прописите на земјата-членка.
- (b) За целите на овој член, терминот „увоз заради облагородување“ значи царинска постапка во рамките на која одредени стоки може да влезат на царинската територија на земјата-членка со условно ослободување, целосно или делумно, од плаќањето на увозните царини и давачки, или со можност за поврат на царината, врз основа на тоа што тие стоки се наменети за производство, преработка или поправка и за последователен извоз.
- (c) За целите на овој член, терминот „извоз заради облагородување“ значи царинска постапка во рамките на која стоките што се во слободен оптек на царинската територија на земјата-членка може да бидат времено извезени поради производство, обработка или поправка а, потоа да бидат повторно увезени.

ЧЛЕН 11: СЛОБОДА НА ТРАНЗИТ

1. Сите прописи и формалности во врска со транзитот што ги наметнува земјата-членка нема да:

- (a) се спроведуваат ако околностите или целите поради кои биле донесени веќе не постојат или ако променетите околности или цели може да се третираат на начин кој е разумно достапен и помалку ја ограничува трговијата;
- (b) се применуваат на начин што би претставувал прикриено ограничување на транзитот.

2. Транзитирањето не смее да се условува со наплата на такси и давачки што се однесуваат на транзитот, освен давачките за транспорт или давачките кои произлегуваат од административните трошоци поврзани со транзитот или на трошокот за дадените услуги.
3. Земјите-членки нема да бараат, преземаат или спроведуваат доброволни ограничувања или други слични мерки за сообраќајот во транзит. Ова ќе се применува во согласност со постојните и идните прописи на државата, како и нејзините билатерални и мултилатерални договори со кои се уредува транспортот, а кои се во согласност со правилата на СТО.
4. Секоја земја-членка е должна на производитите што ќе транзитираат преку територијата на друга земја-членка да им обезбеди третман кој ќе биде еднакво поволен со третманот што тие производи би го добиле кога би се транспортирале од местото на потекло до дестинацијата без да поминуваат преку територијата на таа друга земја-членка.
5. Се охрабруваат земјите-членки да овозможат пристап, каде што е тоа изводливо, до физички одделена инфраструктура (ленти, пристанишни места и слично) наменета за сообраќајот во транзит.
6. Формалностите, потребната документација и царинските контроли во врска со транзитот нема да бидат повеќе оптоварувачки отколку што е неопходно за:
 - (a) да се идентификуваат стоките; и
 - (b) да се обезбеди исполнување на транзитните барања.
7. Откако стоките ќе влезат во транзитна постапка и ќе добијат дозвола да продолжат да се движат од почетното место на територијата на една земја-членка, тие нема да подлежат на никакви царински давачки ниту непотребни одложувања или ограничувања се додека не го завршат транзитот со пристигање на дестинацијата во рамки на територијата на таа земја-членка.
8. Земјите-членки на стоките во транзит нема да ги применуваат техничките прописи и постапките за оценување на сообразноста, онака како што се тие дефинирани во Спогодбата за техничките бариери во трговијата.
9. Земјите-членки се должни да овозможат и да обезбедат предвременно пополнување и обработка на транзитната документација и податоци пред пристигнување на стоките.
10. Штом пратката во транзит ќе стигне до царинарницата каде што излегува од територијата на земјата-членка, таа царинарницата веднаш ќе ја заврши транзитната активност ако се исполнети сите транзитни барања.
11. Во случаите кога земјата-членка бара гаранција во форма на обезбедување, депозит или други соодветни парични или непарични¹³ инструменти за транзитот, гаранцијата мора да биде ограничена на исполнување на барањата што произлегуваат од таа транзитна постапка.
12. Штом земјата-членка ќе утврди дека се задоволени нејзините барања за транзит, гаранцијата ќе биде ослободена без одложување.
13. Земја-членка е должна да овозможи, на начин што е во согласност со нејзините закони и прописи, користење на сеопфатни гаранции кои се однесуваат на повеќе трансакции на истите оператори или обновување на гаранциите без нивно прекинување за следните пратки.

¹³ Ништо што е содржано во оваа спогодба нема да ја спречи земјата-членка да ги спроведува постојните постапки кај кои транспортното средство може да се користи како гаранција за сообраќајот во транзит.

14. Земја-членка е должна јавно да ги објави релевантните информации што ги користи за да ја одреди гаранцијата, како за гаранции за една трансакција, така и, доколку е тоа применливо, за гаранции за повеќе трансакции.

15. Земја-членка може да бара користење на царински конвои или царинска придружба за транзитирање, но само под околности на висок ризик или кога со користење на гаранција не може да се обезбеди усогласување со царинските закони и прописи. Општите правила за царински конвои и царинска придружба се објавуваат во согласност со член 1.

16. Земјите-членки ќе вложат напори да соработуваат и да се координираат меѓу себе во насока на зајакнување на слободата на транзитот. Ваквата соработка и координација може да опфаќа, но не е ограничена на, договор во врска со:

- (a) давачките;
- (b) формалностите и законските барања; и
- (c) практичното функционирање на транзитните режими.

17. Секоја земја-членка е должна да вложи напори да назначи национален координатор за транзит до кого ќе се упатуваат сите барања за информации и предлози од страна на другите земји-членки во врска со доброто функционирање на транзитните операции.

ЧЛЕН 12: ЦАРИНСКА СОРАБОТКА

1 Мерки за промовирање на почитувањето на прописите и соработката

1.1 Земјите-членки се согласни дека е важно да се преземаат активности преку кои трговците ќе станат свесни за нивните обврски за почитување на прописите, да се поттикнува доброволно почитување на прописите преку овозможување увозниците во соодветни околности сами да се коригираат без казни и да се зголеми почитувањето на прописите преку применување поригорозни мерки за трговците кои истите не ги почитуваат.¹⁴

1.2 Земјите-членки се поттикнуваат да споделуваат информации за најдобрите практики за зајакнување на почитувањето на царинските прописи, вклучително и преку Комитетот. Земјите-членки се поттикнуваат да соработуваат при обезбедувањето технички насоки или помош и поддршка за градење капацитети за целите на спроведување на мерките за почитување на царинските прописи и унапредување на нивната делотворност.

2 Размена на информации

2.1 На барање и согласно одредбите од овој член, земјите-членки се должни да ги разменуваат информациите наведени во алинеите 6.1(b) и/или (c) заради верификација на декларација за увоз или извоз во конкретни случаи, каде што постојат разумни основи за сомневање во вистинитоста или точноста на декларацијата.

2.2 Секоја земја-членка е должна да ги достави до Комитетот податоци за нејзиното контакт-тело за размена на ваквите информации.

3 Верификација

Земја-членка ќе поднесе барање за информации дури откако ќе спроведе соодветни постапки за верификација на декларација за увоз или извоз и откако ќе ја провери достапната релевантна документација.

¹⁴ Генерална цел на оваа активност е да се намали непочитувањето на царинските прописи, а со тоа да се намали и потребата од размена на информации заради нивно ефикасно спроведување.

4 Барање

4.1 Земјата-членка барател ќе и достави на земјата-членка од која бара информации, писмено барање во хартиена или електронска форма на еден од договорените службени јазици на СТО или на друг заеднички договорен јазик, вклучително:

- (a) проблемот за кој станува збор, вклучително и, доколку е соодветно и на располагање бројот за идентификација на извозната декларација која се однесува на увозната декларација за која станува збор.
- (b) целта заради која земјата-членка ги бара информациите или документите, заедно со имиња и контакт-податоци на лицата на кои се однесува барањето, доколку се познати;
- (c) потврда за извршена верификација¹⁵, ако тоа го бара земјата-членка до која се доставува барањето и ако е соодветно;
- (d) конкретните информации или документи кои се бараат;
- (e) идентитет на органот кој го испраќа барањето;
- (f) упатување до одредбите од домашното законодавство на земјата-членка која го поднесува барањето со кои се уредува собирањето, заштитата, употребата, објавувањето, задржувањето и располагањето со доверливи информации и лични податоци.

4.2 Ако земјата-членка која го поднесува барањето не е во можност да исполни со некоја од алинеите од став 4.1, тоа треба да го наведе во барањето.

5 Заштита и доверливост

5.1 Земјата-членка барател, согласно со став 5.2:

- (a) ќе ги третира со доверливост сите информации или документи обезбедени од земјата-членка до која е доставено барањето и ќе го обезбеди барем истото ниво на заштита и доверливост што е предвидено во домашната законска регулатива и правниот систем на земјата-членка до која е доставено барањето, како што е опишано во алинеите 6.1(b) или (c);
- (b) ќе ги достави информациите или документите само до царинските органи кои работат на проблемот за кој станува збор и ќе ги користи информациите или документите единствено за целта наведена во барањето, освен ако земјата-членка до која е доставено барањето писмено не се согласи поинаку;
- (c) нема да ги објави информациите или документите без претходна писмена согласност од земјата-членка до која е доставено барањето;
- (d) нема да користи непотврдени информации или документи од земјата-членка до која е доставено барањето како одлучувачки фактор за намалување на сомневањата под никакви околности;
- (e) ќе ги почитува сите специфични услови поврзани со случајот што ги има бара земјата-членка до која е доставено барањето во врска со задржувањето и располагањето со доверливи информации или документи и лични податоци; и

¹⁵ Ова може да вклучува соодветни информации за верификацијата спроведена согласно со став 3. Таквите информации ќе зависат од нивото на заштита и доверливост наведени од земјата-членка што ја спроведува верификацијата.

- (f) на барање, ќе ја информира земјата-членка до која е доставено барањето за сите одлуки и преземени активности во врска со проблемот за кој станува збор, како резултат на добиените информации или документи.

5.2 Земјата-членка барател, во согласност со домашното законодавство и правниот систем, може да не биде во можност да се усогласи со некоја алинеја од став 5.1. Во тој случај, земјата-членка барател треба да го наведе тоа во барањето.

5.3 Земјата-членка до која е поднесено барањето е должна барањето и информациите за верификација добиени согласно став 4 да ги третира барем со истото ниво на заштита и доверливост, како што би третирала и свои сопствени слични информации.

6 Обезбедување информации

6.1 Во согласност со одредбите од овој член, земјата-членка до која е поднесено барањето е должна навремено:

- (a) да одговори писмено, на хартија или во електронска форма;
- (b) да ги обезбеди специфичните информации како што се наведени во увозната или извозната декларација, или во декларацијата, до степен до кој е возможно, заедно со опис на нивото на заштита и доверливост што се бараат од земјата-членка барател;
- (c) ако е побарано, да ги обезбеди специфичните информации наведени во следните документи, или документите, поднесени како дополнителна поддршка на декларацијата за увоз или извоз, до степен до кој е возможно: трговска фактура, листа за пакување, сертификат за потекло и товарен лист, во форма во која биле поднесени, на хартија или електронски, заедно со опис на нивото на заштита и доверливост што се бараат од земјата-членка барател;
- (d) да потврди дека документите се копии верни на оригиналот;
- (e) да ги обезбеди информациите или на друг начин да одговори на барањето, до степен до кој е можно, во рок од 90 дена од датумот на барањето.

6.2 Земјата-членка до која е доставено барањето, согласно со нејзината домашна законска регулатива и правниот систем, пред да ги обезбеди информациите, може да побара гаранција дека специфичните информации нема да се користат како доказ во кривични истраги, судски постапки или други постапки што не се поврзани со царината, без изрична писмена согласност од земјата-членка до која е доставено барањето. Ако земјата-членка барател не е во можност да го почитува овој услов, треба да ја информира за тоа земјата-членка до која е доставено барањето.

7 Одложување или одбивање барање

7.1 Земјата-членка до која е доставено барање, може да одложи или да одбие дел од барањето или пак да го одбие целокупното барање за обезбедување информации и должна е да ја информира земјата-членка барател за причините за тоа, доколку:

- (a) тоа би било спротивно на јавниот интерес, согласно домашното законодавство и правниот систем на земјата-членка до која е доставено барањето;
- (b) нејзиното домашно законодавство и правен систем спречуваат објавување на информациите. Во таков случај, таа ќе достави до земјата-членка барател копија од конкретниот акт во кој е тоа предвидено;

- (c) обезбедувањето информации би го попречило спроведувањето на законите или пак на друг начин би претставувало мешање во тековна административна или судска истрага, гонење или постапка;
- (d) домашното законодавство и правниот систем на земјата-членка до која е доставено барањето кои го уредуваат собирањето, заштитата, употребата, објавувањето, задржувањето и располагањето со доверливи информации или лични податоци налагаат да се побара согласност од увозникот или извозникот, а таква согласност не е дадена; или
- (e) барањето за информации е добиено по истекот на правната обврска на земјата-членка до која е доставено барањето за задржување на документите.

7.2 Во околностите наведени во ставовите 4.2, 5.2 или 6.2, постапувањето по вакво барање ќе претставува дискреционо право на земјата-членка до која е доставено барањето.

8 Реципроцитет

Ако земјата-членка барател смета дека не би била во можност да постапи во согласност со слично барање поднесено од земјата-членка до која се доставува барањето, или ако сè уште го нема имплементирано овој член, таа е должна да го наведе овој факт во нејзиното барање. Постапувањето по вакво барање ќе претставува дискреционото право на земјата-членка до која е доставено барањето.

9 Административен товар

9.1 Земјата-членка барател ќе ги земе предвид соодветните ресурси и трошоци на земјата-членка до која е доставено барањето при подготвувањето одговор на барањето за информации. Земјата-членка барател е должна да ја земе предвид пропорционалноста на нејзините фискални интереси при реализирањето на нејзиното барање во однос на напорите што треба да ги вложи земјата-членка до која е доставено барањето при обезбедувањето на информациите.

9.2 Ако земјата-членка до која се доставува барање прими од една или повеќе земји-баратели огромен број на барања за информации или ако барања за информации се со толку голем обем што истите не може да ги изработи и затоа не е во можност да одговори на ваквите барања во разумен рок, таа може да побара од една или повеќе земји-членки баратели да направат приоритети за да се сведе бројот или обемот на барањата на реални рамки кои соодветствуваат со нејзините ресурси. Доколку не се договори заеднички пристап, одговарањето на ваквите барања ќе се одвива според дискреционото право на земјата-членка до која се доставени барањата, врз основа на нејзините сопствени приоритети.

10 Ограничувања

Земја-членка до која е доставено барање не е должна:

- (a) да го менува форматот на нејзините увозни или извозни декларации или процедури;
- (b) да бара документи што не се поднесени со увозната или извозната декларација, како што е наведено во алинеја 6.1(c);
- (c) да спроведе истраги за да ги добие информациите;
- (d) да го менува периодот на задржување на таквите информации;
- (e) да воведува хартиени документи онаму каде што електронскиот формат е веќе воведен;

- (f) да ги преведува информациите;
- (g) да ја верификува точноста на информациите; или
- (h) да обезбеди информации што предизвикуваат предрасуди во врска со легитимните комерцијални интереси на одредени претпријатија, јавни или приватни.

11 Неовластена употреба или објавување

11.1 Во случај на какво било прекршување на условите за употреба или објавување на информациите разменети согласно овој член, земјата-членка барател што ги добила информациите е должна навремено да достави детали за таквата неовластена употреба или објавување на информациите до земјата-членка која ги обезбедила тие информации и:

- (a) да преземе неопходни мерки за исправање на таквото прекршување;
- (b) да преземе неопходни мерки за спречување на вакви прекршувања во иднина; и
- (c) да ја извести земајта-членка до која е доставено барањето за мерките преземени согласно алинеите (a) и (b).

11.2 Земјата-членка до која е доставено барање може да ги прекине нејзините обврски кон земјата-членка барател кои произлегуваат од овој член, сè додека не бидат преземени мерките наведени во став 11.1.

12 Билатерални и регионални спогодби

12.1 Ништо што е наведено во овој член нема да спречи земја-членка да склучи или да применува билатерална, плурилатерална или регионална спогодба за споделување или размена на царински информации и податоци на брз и безбеден начин, како на пример автоматски или однапред, односно пред пристигнување на пратката.

12.2 Ништо што е наведено во овој член нема да биде протолкувано како нешто што може да ги смени или на друг начин да влијае врз правата или обврските на земја-членка кои произлегуваат од ваквите билатерална, плурилатерални или регионални спогодби, или како нешто што ќе ја уредува размената на царинските информации и податоци договорена со тие спогодби.

ДЕЛ II

ОДРЕДБИ ЗА СПЕЦИЈАЛЕН И ДИФЕРЕНЦИЈАЛЕН ТРЕТМАН ЗА ЗЕМЈИТЕ-ЧЛЕНКИ ВО РАЗВОЈ И НАЈМАЛКУ РАЗВИЕНИТЕ ЗЕМЈИ-ЧЛЕНКИ

ЧЛЕН 13: ОПШТИ ПРИНЦИПИ

1. Одредбите содржани во членовите од 1 до 12 од оваа Спогодба од страна на земјите-членки во развој и најмалку развиените земји-членки ќе се имплементираат во согласност со овој Дел, кој се заснова на модалитетите договорени во Анекс D од Рамковниот договор од јули 2004 година (WT/L/579) и во став 33 и Анекс E од Министерската декларација од Хонгконг (WT/MIN(05)/DEC).

2. Треба да се обезбеди помош и поддршка за градење капацитети¹⁶ за да им се помогне на земјите-членки во развој и најмалку развиените земји-членки при имплементацијата на одредбите од оваа Спогодба, во согласност со нивната природа и обем. Степенот и времето на имплементација на одредбите од оваа Спогодба ќе бидат поврзани со капацитетите за имплементација на земјите-членки во развој и најмалку развиените земји-членки. Ако на

¹⁶ За целите на оваа Спогодба, „помошта и поддршката за градење на капацитети“ може да има форма на техничка, финансиска или друга заеднички договорена форма на помош.

одредена земја-членка во развој или најмалку развиена земја-членка ѝ недостасува потребниот капацитет, имплементацијата на одредбата/одредбите нема да се бара сè додека таа не го стекне капацитет за имплементација.

3. Од најмалку развиените земји-членки ќе се бара да преземат обврски само до степен кој одговара на нивното индивидуално ниво на развој, финансиските и трговските потреби или административните и институционалните способности.

4. Овие принципи се однесуваат на сите одредби наведени во Дел II.

ЧЛЕН 14: КАТЕГОРИИ НА ОДРЕДБИ

1. Постојат три категории на одредби:

(а) Категорија А содржи одредби кои земја-членка во развој или најмалку развиена земја-членка ги назначува за имплементација во моментот на стапувањето во сила на оваа Спогодба или пак во случај на најмалку развиена земја-членка, во рок од една година по стапувањето во сила, како што е предвидено во член 15.

(б) Категорија Б содржи одредби кои земја-членка во развој или најмалку развиена земја-членка ги назначува за имплементација на дата по изминување на определен транзициски период по стапувањето на Спогодбата во сила, како што е предвидено во член 16.

(в) Категоријата Ц содржи одредби кои земја-членка во развој или најмалку развиена земја-членка ги назначува за имплементација на дата по изминување на определен транзициски период по стапувањето на Спогодбата во сила и за кои е потребно да го стекне капацитет за имплементација преку помош и поддршка за градење капацитети, како што е предвидено во член 16.

2. Секоја земја-членка во развој и најмалку развиена земја-членка, сама и на индивидуална основа ќе ги назначи одредбите што ќе ги вклучи во секоја од категориите А, Б и Ц.

ЧЛЕН 15: ИЗВЕСТУВАЊЕ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА КАТЕГОРИЈА А

1. Во моментот на стапувањето на оваа Спогодба во сила, секоја земја-членка во развој е должна да ги имплементира своите обврски од категорија А. Со тоа, обврските назначени во категорија А ќе станат составен дел на оваа Спогодба.

2. Најмалку развиена земја-членка може да го извести Комитетот за одредбите што ги има назначено во категорија А во рок од една година по стапувањето во сила на оваа Спогодба. Со тоа, обврските на секоја најмалку развиена земја-членка назначени во категорија А ќе станат составен дел на оваа Спогодба.

ЧЛЕН 16: ИЗВЕСТУВАЊЕ ЗА КРАЈНИТЕ ДАТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА КАТЕГОРИЈА Б И КАТЕГОРИЈА Ц

1. Во врска со одредбите што земја-членка во развој не ги назначила во категорија А, земјата-членка може да ја одложи имплементацијата во согласност со процесот наведен во овој член.

Категорија Б за земја-членка во развој

- (a) По стапувањето на оваа Спогодба во сила, секоја земја-членка во развој е должна да го извести Комитетот за одредбите што ги назначила во категорија Б и за соодветните индикативни дати за нивна имплементација.¹⁷
- (b) Не подоцна од една година од стапувањето на оваа Спогодба во сила, секоја земја-членка во развој е должна да го извести Комитетот за дефинитивните дати за имплементација на одредбите што ги назначила во категорија Б. Ако земја-членка во развој, пред истекот на овој рок смета дека ѝ е потребно дополнително време за да достави известување за нејзините дефинитивни дати, земјата-членка може да побара од Комитетот да го продолжи период доволно долго за да може земјата да извести за нејзините дати.

Категорија Ц за земја-членка во развој

- (c) По стапувањето на оваа Спогодба во сила, секоја земја-членка во развој е должна да го извести Комитетот за одредбите што ги има назначено во категорија Ц и за соодветните индикативни дати за нивна имплементација. Заради транспарентност, поднесените известувања треба да содржат информации за помошта и поддршката за градење капацитети што земјата-членка ги бара за да ја спроведе имплементацијата.¹⁸
- (d) Во рок од една година по стапувањето на оваа Спогодба во сила, земјите-членки во развој и соодветните земји-членки донатори, имајќи ги предвид постојните активности што веќе се спроведуваат, известувањата согласно член 22, став 1 и информациите доставени согласно алинеја (c) погоре, се должни да достават информации до Комитетот за договорите кои се спроведуваат или се склучени, а кои се неопходни за обезбедување помош и поддршка за градење капацитети за имплементација на категоријата Ц.¹⁹ Земјата-членка во развој што учествува, должна е навремено да го информира Комитетот за таквите договори. Комитетот исто така е должен да ги покани земјите-донатори кои не се членки да достават информации за постојни или склучени договори.
- (e) Во рок од 18 месеци од датата на обезбедување на информациите наведени во алинеја (d), земјите-членки донатори и соодветните земји-членки во развој се должни да го информираат Комитетот за напредокот на обезбедувањето помош и поддршка за градење капацитети. Секоја земја-членка во развој е должна истовремено да достави своја листа со дефинитивни дати за имплементација

2. Во врска со оние одредби што најмалку развиена земја-членка ги нема назначено во категорија А, неразвиената земја-членка може да ја одложи имплементацијата во согласност со процесот наведен во овој член.

Категорија Б за најмалку развиена земја-членка

- (a) Во рок од една година по стапувањето на оваа Спогодба во сила, најмалку развиената земја-членка е должна да го извести Комитетот за нејзините одредби од категорија Б и може да извести за нејзините соодветни индикативни дати за

¹⁷ Поднесените известувања може исто така да содржат дополнителни информации, во зависност од тоа што е соодветно според земјата-членка што го доставува известувањето. Земјите-членки се поттикнуваат да достават информации за домашниот орган или субјект што е одговорен за имплементацијата.

¹⁸ Земјите-членки можат исто така да вклучат информации за националните планови или проекти за имплементација на олеснувањето на трговијата, за домашниот орган или субјект одговорен за имплементацијата и за донаторите со коишто земјата-членка може да има договор за добивање помош.

¹⁹ Таквите договори ќе бидат направени според заеднички договорени услови, билатерално или преку соодветни меѓународни организации, во согласност со член 21, став 3.

имплементација на овие одредби, имајќи ја предвид флексибилноста што им е дадена на најмалку развиените земји-членки.

- (b) Во рок од две години по датумот за известување наведен во алинеја (a) погоре, секоја најмалку развиена земја-членка е должна да го извести Комитетот за да ги потврди назначените одредби и да извести за соодветните дати за нивна имплементација. Ако најмалку развиената земја-членка, пред истекот на овој рок смета дека ѝ е потребно дополнително време за да достави известување за дефинитивните дати, земјата-членка може да побара од Комитетот продолжување на периодот доволно долго за да може да извести за овие дати.

Категорија Ц за најмалку развиена земја-членка

- (c) Заради постигнување транспарентност и олеснување на договарањето со донаторите, една година по стапувањето на оваа Спогодба во сила, секоја најмалку развиена земја-членка е должна да достави известување до Комитетот за одредбите што ги има назначено во категоријата Ц, имајќи ја предвид максималната флексибилност што им е обезбедена на најмалку развиените земји-членки.
- (d) Една година по датумот наведен во алинеја (c) погоре, најмалку развиените земји-членки се должни да достават информации за помошта и поддршката за градење капацитети што земјата-членка ги бара за да може да ја спроведе имплементацијата.²⁰
- (e) Во рок од две години по известувањето согласно со алинеја (d) погоре, најмалку развиените земји-членки и релевантните земји-членки донатори, имајќи ги предвид информациите поднесени во согласност со алинеја (d) погоре, должни се да достават информации до Комитетот за аранжманите што ги спроведуваат или во кои стапиле, а коишто се неопходни за обезбедување помош и поддршка за градење капацитети со цел имплементација на Категорија Ц.²¹ Најмалку развиената земја-членка што учествува во ваквите аранжмани е должна да го информира Комитетот за тоа. Најмалку развиената земја-членка, истовремено е должна да извести за индикативните дати за имплементација на соодветните обврски од категорија Ц опфатени со аранжманите за помош и поддршка. Комитетот исто така е должен да ги покани земјите донатори што не се членки за да достават информации за постојни или склучени аранжмани.
- (f) Во рок од 18 месеци од датумот на обезбедување на информациите наведени во алинеја (e), релевантните земји-членки донатори и соодветните најмалку развиени земји-членки се должни да го информираат Комитетот за напредокот во обезбедувањето помош и поддршка за градење капацитети. Секоја најмалку развиена земја-членка е должна истовремено да достави до Комитетот своја листа со дефинитивни дати за имплементација.

3. Земјите-членки во развој и најмалку развиените земји-членки кои имаат тешкотии при поднесувањето на дефинитивните дати за имплементација во рамки на роковите наведени во став 1 и 2 поради недостаток од донаторска поддршка или недоволен напредок во обезбедувањето помош и поддршка за градење капацитети, треба да го известат Комитетот најрано што можат пред истекот на овие рокови. Земјите-членки се согласни да соработуваат во обезбедување помош при решавањето на ваквите тешкотии, имајќи ги

²⁰ Земјите-членки можат исто така да вклучат информации за националните планови или проекти за имплементација на олеснувањето на трговијата, за домашната агенција или субјект одговорен за имплементацијата и за донаторите со коишто земјата-членка може има склучено аранжман кој се спроведува за обезбедување помош.

²¹ Таквите аранжмани ќе бидат направени според заеднички договорени услови, билатерално или преку соодветни меѓународни организации, во согласност со став 3 од член 21.

предвид посебните околности и конкретните проблеми со кои се соочува засегнатата земја-членка. Комитетот е должен, таму каде што е тоа соодветно, да преземе мерки со цел решавање на тешкотиите, вклучувајќи, таму каде што е тоа неопходно продолжување на роковите за засегнатата земја-членка во врска со известувањето за нејзините дефинитивни дати.

4. Три месеци пред истекувањето на крајниот рок наведен во алинеите 1(b) или (e), или во случај на најмалку развиена земја-членка, алинеите 2(b) или (f), Секретаријатот ќе ја потсети земјата-членка доколку земјата-членка не доставила известување за дефинитивна дата за имплементација на одредбите што ги има назначено во категоријата Б или Ц. Ако земјата-членка не се повика на став 3, или, во случај на земја-членка во развој алинеја 1(b), а во случај на најмалку развиена земја-членка алинеја 2(b), за продолжување на рокот и сèуште го нема доставено известувањето за дефинитивната дата за имплементација, земјата-членка е должна да ги имплементира одредбите во рок од една година по истекувањето на крајниот рок наведен во алинеите 1(b) или (e), или во случај на најмалку развиена земја-членка, алинеите 2(b) или (f), или продолжувањето согласно со став 3.

5. Во рок од 60 дена по изминувањето на датите за известување на дефинитивните дати за имплементација на одредбите од категорија Б и категорија Ц, во согласност со ставовите 1, 2 или 3, Комитетот е должен да ги земе предвид анексите во кои се содржани дефинитивните дати на земјите-членки за имплементација на одредбите од категорија Б и категорија Ц, вклучително и сите дати наведени согласно став 4, со што овие анекси ќе станат составен дел од оваа Спогодба.

ЧЛЕН 17: МЕХАНИЗАМ ЗА РАНО ПРЕДУПРЕДУВАЊЕ: ПРОДОЛЖУВАЊЕ НА ДАТИТЕ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ОДРЕДБИТЕ ОД КАТЕГОРИИТЕ Б И Ц

1. (a) Земја-членка во развој или најмалку развиена земја-членка која смета дека се соочува со тешкотии да имплементира одредена одредба што е назначена во категорија Б или категорија Ц до дефинитивната дата утврдена согласно алинеите 1(b) или (e) од член 16, или во случај на најмалку развиена земја-членка, согласно алинеите 2(b) или (f) од член 16, треба за тоа да го известат Комитетот. Земјите-членки во развој должни се да го известат Комитетот во рок од 120 дена пред истекот на датата за имплементација. Најмалку развиените земји-членки должни се да го известат Комитетот во рок од 90 дена пред оваа дата.

(b) Известувањето до Комитетот мора да ја содржи новата дата до која земјата-членка во развој или најмалку развиената земја-членка очекува дека ќе биде во можност да ги имплементира соодветните одредби. Известувањето исто така мора да ги содржи причините за очекуваното доцнење на имплементацијата. Причините може да се однесуваат на потреба од помош и поддршка за градење капацитети која претходно не била предвидена или дополнителна помош и поддршка за градење капацитети.

2. Доколку барањето за дополнително време не надминува 18 месеци за земја-членка во развој или 3 години во случај на најмалку развиена земја-членка, земјата-членка што го бара продолжувањето има право да добие дополнително време без никакви дополнителни активности од страна на Комитетот.

3. Во случај кога земја-членка во развој или најмалку развиена земја-членка смета дека ѝ е потребно прво продолжување подолго од она предвидено во став 2 или второ или последователно продолжување, таа е должна достави до Комитетот барање за продолжување, во кое ќе бидат содржани информациите опишани во алинеја 1(b), во рок од 120 дена за земја-членка во развој и 90 дена за најмалку развиена земја-членка, пред истекот на

оригиналната дефинитивна дата за имплементација или датата која е утврдена со претходното продолжување.

4. Комитетот ќе биде благонаклонет при разгледувањето на барањата за продолжување, земајќи ги предвид специфичните околности за земјата-членка што го поднесува барањето. Во овие околности може да спаѓаат тешкотии и одложувања при добивањето помош и поддршка за градење капацитети.

ЧЛЕН 18: ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА КАТЕГОРИЈА Б И КАТЕГОРИЈА Ц

1. Во согласност со став 2 од член 13, ако земја-членка во развој или најмалку развиена земја-членка ги има исполнето процедурите наведени од член 16, став 1 или 2 и од член 17, и ако бараното продолжување не и е дадено или кога земја-членка во развој или најмалку развиена земја-членка се соочува со други непредвидени околности што спречуваат давање на продолжувањето согласно со член 17, самата процени дека и понатаму и недостига капацитет за имплементација на одредба од категоријата Ц, таа земја-членка ќе го извести Комитетот за нејзината неспособност да ја имплементира соодветната одредба.

2. Комитетот ќе формира Експертска група веднаш, а во секој случај во рок од 60 дена од добивањето на известувањето од соодветната земја-членка во развој или најмалку развиена земја-членка. Експертската група ќе го испита проблемот и ќе даде препорака до Комитетот во рок од 120 дена од нејзиното формирање.

3. Експертската група ќе се состои од пет независни лица кои се високо квалификувани во областа на олеснување на трговијата, како и помош и поддршка за градење капацитети. Составот на Експертската ќе обезбедува баланс помеѓу претставниците на земјите-членка во развој и развиените земји-членки. Во случај кој се однесува на најмалку развиена земја-членка, Експертската група ќе вклучи барем еден претставник од некоја најмалку развиена земја-членка. Ако Комитетот не може да се согласи за составот на Експертската група во рок од 20 дена од нејзиното основање, Генералниот директор, во консултации со претседавачот на Комитетот ќе го утврди составот на Експертската група, во согласност со овој став.

4. Експертската група ќе ја разгледа самопроценката на земјата-членка за недостатокот од капацитет и ќе достави препорака до Комитетот. При разгледувањето на препорака од Експертската група која се однесува на најмалку развиена земја-членка, Комитетот ќе преземе, колку што е тоа изводливо, активности што ќе го олеснат стекнувањето на одржлив капацитет за имплементација.

5. Од моментот кога земјата-членка во развој ќе го извести Комитетот за нејзината неспособност да имплементира конкретна одредба, па сè до првиот состанок на Комитетот откако ќе ја добие препораката од Експертската група, земјата-членка во врска со ова прашање нема да подлежи на постапки поведени согласно Договорот за решавање спорови. На тој состанок, Комитетот ќе ја разгледа препораката од Експертската група. Во случај на најмалку развиена земја-членка, постапките поведени согласно Договорот за решавање спорови нема да се применуваат на соодветната одредба, од датата на известување до Комитетот за нејзината неспособност да ја имплементира одредбата до моментот кога Комитетот ќе донесе одлука по ова прашање, или во рок од 24 месеци од датата на првиот состанок на Комитетот предвиден погоре, во зависност од тоа која дата ќе настапи прва.

6. Ако најмалку развиена земја-членка ја загуби способноста да имплементира обврска од категорија Ц, таа може да го информира Комитетот и да ја следи постапката предвидена во овој член.

ЧЛЕН 19: ПРЕМЕСТУВАЊЕ МЕЃУ КАТЕГОРИИТЕ Б И Ц

1. Земјите-членки во развој и најмалку развиените земји-членки кои доставиле известување за одредби назначени во категориите Б и Ц, можат да ги поместуваат одредбите од едната во

другата категорија преку поднесување известување до Комитетот. Во случај кога земја-членка предлага поеместување на одредба од категорија Б во категорија Ц, земјата-членка е должна да достави информации за помошта и поддршката што ѝ се потребни за градење капацитети.

2. Во случај кога е потребно дополнително време за имплементирање одредба што е преместена од Категорија Б во Категорија Ц, земјата-членка може:

- (a) да ги искористи одредбите од член 17, вклучително можноста за автоматско продолжување; или
- (b) да побара Комитетот да направи проверка на барањето на земјата-членка за дополнително време за имплементирање на одредбата, и ако е потребно, за помош и поддршка за градење капацитет, вклучително можноста за преглед и препораки од страна на Експертската група, согласно со член 18; или
- (c) во случај на најмалку развиена земја-членка, секој нов датум за имплементација кој е подолг од четири години по оригиналниот датум наведен во категорија Б налага одобрување од страна на Комитетот. Покрај тоа, најмалку развиената земја-членка и понатаму има право да се повикува на член 17. Се подразбира дека на најмалку развиената земја-членка што го прави ова поместување ѝ е потребна помош и поддршка за градење капацитети.

ЧЛЕН 20: ГРЕЈС ПЕРИОД ЗА ПРИМЕНА НА ДОГОВОРОТ ЗА ПРАВИЛАТА И ПОСТАПКИТЕ ЗА РЕШАВАЊЕ НА СПОРОВИТЕ

1. Во период од две години по стапувањето во сила на оваа Спогодба, одредбите од членовите XXII и XXIII од ГАТТ 1994, како што се разработени и применети во Договорот за правилата и постапките за решавање на споровите, нема да се применуваат на решавањето спорови против земја-членка во развој во врска со која било одредба што земјата-членка ја има назначено во категорија А.

2. Во период од шест години по стапувањето во сила на оваа Спогодба, одредбите од членовите XXII и XXIII од ГАТТ 1994, како што се разработени и применети во Договорот за правилата и постапките за решавање на споровите, нема да се применуваат на решавањето спорови против најмалку развиена земја-членка во врска со која било одредба што земјата-членка ја има назначено во категорија А.

3. Во период од осум години по имплементацијата на одредба од категорија Б или Ц од страна на најмалку развиена земја-членка, одредбите од членовите XXII и XXIII од ГАТТ 1994, како што се разработени и применети во Договорот за правилата и постапките за решавање на споровите, нема да се применуваат на решавањето спорови против најмалку развиената земја-членка во врска со таа одредба.

4. Без оглед на грејс периодот за примена на Договорот за правилата и постапките за решавање на споровите, пред да се подготви барање за консултации согласно членовите XXII или XXIII од ГАТТ 1994, и во сите фази на постапките за решавање на споровите поврзани со мерка на најмалку развиена земја-членка, друга земја-членка е должна да обрне посебно внимание на посебната ситуација на најмалку развиените земји-членки. Во таа смисла, земјите-членки се должни разумно да се воздржуваат од покренувањето предмети согласно Договорот за правила и постапките за решавање на споровите, во кои се вклучени најмалку развиени земји-членки.

5. Секоја земја-членка е должна, за време на грејс периодот дозволен согласно со овој член, по нивно барање да им обезбеди соодветна можност за дискусија на другите земји-членки за секое прашање што е поврзано со имплементацијата на оваа Спогодба.

ЧЛЕН 21: ОБЕЗБЕДУВАЊЕ ПОМОШ И ПОДДРШКА ЗА ГРАДЕЊЕ КАПАЦИТЕТИ

1. Земјите-членки донатори се согласни да помогнат при обезбедувањето помош и поддршка за градење капацитети на земји-членки во развој или најмалку развиени земји-членки, според заеднички договорени услови, билатерално или преку соодветни меѓународни организации. Целта е да им се помогне на земјите-членки во развој и на најмалку развиените земји-членки при имплементацијата на одредбите од Дел I од оваа Спогодба.
2. Имајќи ги предвид нивните специјални потреби, на најмалку развиените земји-членки треба да им се обезбеди фокусирана помош и поддршка со цел да им се помогне да изградат одржливи капацитети за имплементирање на нивните обврски. Преку соодветни механизми за соработка и развој и во согласност со принципите за техничка помош и поддршка за градење капацитети, како што е наведено во став 3, партнерите за развој се должни да настојуваат да обезбедат помош и поддршка за градење капацитет во оваа област на начин којшто нема да ги доведе во прашање постојните приоритети за развој.
3. Земјите-членки при обезбедувањето помош и поддршка за градење капацитети во врска со имплементацијата на оваа Спогодба ќе настојуваат да ги применуваат следните принципи:
 - (a) да ја имаат предвид глобалната рамка за развој на земјите и регионите кои ја примаат поддршката, и таму каде што е релевантно и соодветно, тековните реформи и програмите за техничка помош;
 - (b) каде што е релевантно и соодветно, да вклучат активности за решавање на регионалните и суб-регионалните предизвици и за промовирање на регионалната и суб-регионалната интеграција;
 - (c) да се погрижат тековните реформски активности на приватниот сектор на полето на олеснување на трговијата да ги вградат во активностите за поддршка;
 - (d) да промовираат координација помеѓу земјите-членки и другите релевантни институции, вклучувајќи ги и регионалните економски заедници, со цел да се постигне максимална делотворност и видливи резултати од помошта. За таа цел:
 - (i) координацијата, особено во земјата или регионот каде што се обезбедува помошта, помеѓу земјите-членки партнери и донатори и помеѓу билатералните и мултилатералните донатори, треба да биде насочена кон тоа да се избегне преклопување или дуплирање на програмите за помош и неконзистентност во реформските активности, преку тесна координација на техничката помош и интервенциите за градење на капацитетите;
 - (i) за најмалку развиените земји-членки, Унапредената интегрирана рамка за помош на трговијата на најмалку развиените земји да биде дел од овој процес на координација; и
 - (ii) при имплементацијата на оваа Спогодба и на техничката помош, земјите-членки треба да промовираат внатрешна соработка помеѓу нивните службени лица задолжени за трговија и развој, било тие да се наоѓаат во нивните главни градови или во Женева.

- (e) да ја поттикнат употребата на постојните структури за координација во самите земји и регионално, како на пример, тркалезни маси и консултативни групи за координирање и следење на активностите за имплементација; и
- (f) да ги поттикнат земјите-членки во развој да работат на градење на капацитетите на другите земји-членки во развој и најмалку развиените земји-членки и да размислуваат за вакви активности за поддршка, онаму каде што е тоа можни.

4. Комитетот е должен да одржи најмалку една сесија годишно за да:

- (a) разговара за сите проблеми во врска со имплементацијата на одредбите или поединечни делови од одредбите од оваа Спогодба;
- (b) го провери напредокот при обезбедувањето помош и поддршка за градење капацитети со кои ќе се поддржи имплементацијата на Спогодбата, вклучително и прашањата за изостанување на соодветна помош и поддршка за градење капацитети за одделни земји-членки во развој или најмалку развиени земји-членки;
- (c) ги сподели искуствата и информациите за тековната помош и поддршка за градење капацитети и програмите за имплементација, вклучувајќи и конкретни предизвици и успеси;
- (d) ги прегледа известувањата од донаторите доставени согласно член 22; и
- (e) го провери функционирањето на став 2.

ЧЛЕН 22: ИНФОРМАЦИИ ЗА ПОМОШ И ПОДДРШКА ЗА ГРАДЕЊЕ КАПАЦИТЕТИ ШТО ТРЕБА ДА СЕ ДОСТАВАТ ДО КОМИТЕТОТ

1. За да се обезбеди транспарентност за земјите-членки во развој и најмалку развиените земји-членки при обезбедувањето помош и поддршка за градење капацитети за имплементација на одредбите од Дел I, секоја земја-членка донатор којашто им помага на земји-членки во развој и на најмалку развиени земји-членки во врска со имплементацијата на оваа Спогодба, должна е да ги поднесе до Комитетот, во моментот на стапување во сила на Спогодбата и потоа еднаш годишно, следните информации за помошта и поддршката за градење капацитети што била дадена во претходните 12 месеци и, доколку има информации, за поддршката планирана за следните 12 месеци.²²

- (a) опис на помошта и поддршката за градење капацитети;
- (b) статусот и износот што е ветен/распределен;
- (c) процедурите за распределба на помошта и поддршката;
- (d) земјата-членка корисник или, таму каде што е тоа потребно, регионот; и
- (e) агенцијата што ги имплементира активностите во земјата-членка која што ја обезбедува помошта и поддршката.

Информациите се обезбедуваат во форма опишана во Анекс 1. Во случај на членки на Организацијата за економска соработка и развој (во оваа Спогодба именувана како „ОЕСД“), доставените информации може да се засноваат на релевантни информации од Системот на ОЕСД за пријавување кредитори. Земјите-членки во развој кои сметаат дека се во состојба да

²² Обезбедените информации ќе укажуваат на обезбедувањето помош и поддршка за градење капацитети како на процес кој е заснован и воден од побарувачката.

обезбедат помош и поддршка за градење капацитети се поттикнуваат да ги достават информациите наведени погоре.

2. Земјите-членки донатори кои им помагаат на земјите-членки во развој и на најмалку развиените земји-членки, должни се да достават до Комитетот:

- (а) информации за контакт во нивните агенции одговорни за обезбедување помош и поддршка за градење капацитети поврзани со имплементацијата на Дел I од оваа Спогодба, вклучувајќи, доколку е тоа изводливо, информации за таквите тела за контакт во самата земја или регионот каде што треба да се обезбеди помошта и поддршката; и
- (б) информации за процесот и механизмите за барање помош и поддршка за градење капацитети.

Земјите-членки во развој кои сметаат дека се во состојба да обезбедат помош и поддршка, се поттикнуваат да ги достават информациите наведени погоре.

3. Земјите-членки во развој и најмалку развиените земји-членки кои имаат намера да користат помош и поддршка за градење капацитети за олеснување на трговијата должни се да достават до Комитетот информации за контакт во рамки на канцелариите одговорни за координирање и дефинирање на приоритетите на таквата помош и поддршка.

4. Земјите-членки можат да ги достават информациите наведени во ставовите 2 и 3 преку интернет упатувања и се должни да ги ажурираат информациите секогаш кога е тоа потребно. Секретаријатот јавно ќе ги објави ваквите информации.

5. Комитетот ќе ги покани релевантните меѓународни и регионални организации (како што се Меѓународниот монетарен фонд, OECD, Конференцијата на Обединетите нации за трговија и развој, СЦО, Регионалните комисии на Обединетите нации, Светската банка или нивни подружници, како и регионалните банки за развој) и другите агенции за соработка да ги достават информациите наведени во ставовите 1, 2, и 4.

ДЕЛ III

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ АРАНЖМАНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

ЧЛЕН 23: ИНСТИТУЦИОНАЛНИ АРАНЖМАНИ

1 Комитет за олеснување на трговијата

1.1 Со ова е востановува Комитет за олеснување на трговијата.

1.2 Комитетот е отворен за учество за сите земји-членки и сам го избира својот Претседавач. Комитетот ќе се состанува според потребите и согласно предвиденото со релевантните одредби од оваа Спогодба, но не помалку од еднаш годишно, за да им овозможи на земјите-членки да се консултираат за сите прашања поврзани со функционирањето на оваа Спогодба или за понатамошно унапредување на нејзините цели. Комитетот ќе ги спроведува своите одговорности на начин кој е предвиден во оваа Спогодба или од страна на земјите-членки. Комитетот ќе востанови сопствени процедури за функционирање.

1.3 Комитетот, во зависност од потребите може да формира придружни тела. Ваквите тела се должни да го известуваат Комитетот за своите активности.

1.4 Комитетот ќе изготви процедури за споделување на релевантни информации и најдобри практики помеѓу земјите-членки.

1.5 Комитетот ќе одржува блиски контакти со други меѓународни организации во областа на олеснување на трговијата, како што е Светската царинска организација – СЦО, со цел да ги добие најдобрите совети за имплементација и управување со оваа Спогодба и за да избегне непотребно дуплирање на напорите. За таа цел, Комитетот може да покани претставници на организациите или нивните придружни тела:

- (a) да присуствуваат на состаноците на Комитетот;
- (b) да разговараат за специфични прашања поврзани со имплементацијата на оваа Спогодба.

1.6 Комитетот ќе го разгледа функционирањето и имплементацијата на оваа Спогодба четири години по нејзиното стапување во сила, а потоа периодично.

1.7 Земјите-членки се поттикнуваат да иницираат прашања пред Комитетот поврзани со проблеми при имплементацијата и примената на оваа Спогодба.

1.8 Комитетот ќе поттикнува и ќе поддржува *ad hoc* дискусии помеѓу земјите-членки за специфични прашања во врска со оваа Спогодба заради навремено постигнување на взаемно прифатливи решенија.

2 Национален комитет за олеснување на трговијата

Секоја земја-членка е должна да формира и/или да го поддржи функционирањето на национален комитет за олеснување на трговијата или да назначи постоен механизам кој ќе ја олесни домашната координација во оваа област и имплементацијата на одредбите од оваа Спогодба.

ЧЛЕН 24: ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

1. За целите на оваа Спогодба, поимот „земја-членка“ ќе подразбира надлежните власти на таа земја-членка.
2. Сите одредби од оваа Спогодба се обврзувачки за сите земји-членки.
3. Земјите-членки се должни да ја имплементираат оваа Спогодба од датумот на нејзиното стапување во сила. Земјите-членки во развој и најмалку развиените земји-членки што ќе изберат да ги искористат одредбите од Дел II ќе ја имплементираат оваа Спогодба во согласност со Дел II.
4. Земја-членка којашто ја прифаќа оваа Спогодба во некој момент по нејзиното стапување во сила, е должна да ги имплементира своите обврски од категорија Б и категорија Ц, пресметувајќи ги релевантните рокови почнувајќи од датата на која оваа Спогодба стапила во сила.
5. Членките на царинска унија или на регионална економска интеграција можат да применат регионален пристап кој ќе им помогне во имплементацијата на нивните обврски согласно оваа Спогодба, вклучувајќи и формирање и користење на регионални тела.
6. Без оглед на општото толкување на Анекс 1А кон Спогодбата од Маракеш со која се основа Светската трговска организација, ништо што е содржано во оваа Спогодба нема да ги намали обврските на земјите-членки кои произлегуваат од ГАТТ 1994. Покрај тоа, ништо што е содржано во оваа Спогодба нема да ги намали правата и обврските на земјите-членки кои произлегуваат од Спогодбата за технички бариери во трговијата и Спогодбата за примена на санитарни и фитосанитарни мерки.

7. Сите исклучоци и изземања²³ согласно ГАТТ 1994 ќе се применуваат и на одредбите од оваа Спогодба. Откажувањата што се применливи на ГАТТ 1994 или на било кој нејзин дел, доделени согласно со член IX:3 и член IX:4 од Спогодбата од Маракеш за основање на Светската трговска организација и сите нејзини амандмани, од денот на стапување во сила на оваа Спогодба ќе се применуваат и на одредбите од оваа Спогодба.
8. Одредбите од членовите XII и XXIII од ГАТТ 1994, онака како што се објаснети и применети во Договорот за решавање спорови, ќе се применуваат и на консултациите и решавањето спорови согласно оваа Спогодба, освен ако не е поинаку предвидено во оваа Спогодба.
9. Оградувања за имплементација на било која одредба од оваа Спогодба не смеат да бидат внесени без согласност од другите земји-членки.
10. Обврските од категорија А на земјите-членки во развој и најмалку развиените земји-членки дадени во прилог на оваа Спогодба во согласност со ставовите 1 и 2 од член 15, претставуваат составен дел на оваа Спогодба.
11. Обврските од категорија Б и категорија Ц на земјите-членки во развој и најмалку развиените земји-членки кои се нотирани од Комитетот и дадени во прилог на оваа Спогодба во согласност со став 5 од член 16, претставуваат составен дел на оваа Спогодба.

²³ Тука спаѓаат членовите V:7 и X:1 од ГАТТ 1994 и Ad note на член VIII од ГАТТ 1994.

АНЕКС 1: ФОРМАТ ЗА ИЗВЕСТУВАЊЕ СОГЛАСНО ЧЛЕН 22, СТАВ 1

Земја-членка донатор:

Период опфатен со известувањето:

Опис на техничката и финансиската помош и ресурси за градење капацитети	Статус и ветен/распределен износ	Земја-корисник/Регион (каде е потребно)	Агенција за имплементација во земјата што ја обезбедува помошта	Процедури за распределба на помошта
